

En skola för 60 - 70 år sen.

Min far som var född 1835 hade i skolväg fått sin undervisning av en gammal byskolmästare, en gammal kronobåtsman, som själv som yngling gått i skola i Karlshamn och därför vid sin tjänstgöring i Karlskrona fisk som skrivare sitta å expeditjonen och uträtta skrivgöromålen. Han blev båtsman för Ojamåla by och flera papper och handlingar av honom finns nog kvar i orten. Han skrev en bra god handstil som var lätt att läsa. Han skrev föreskrifter å ett papper till barnen som de fick att se efter. Några av dessa föreskrifter finns kvar fast de äro illa åtgångna. Föreskrifterna äro utförda å ett fyrkantigt papper 20 x 32 cm i fyrkant med en vacker färgad bård runt omkring. Han gjorde föreskrifterna dels på den nu vanliga bokstavsformen och dels på det förut brukliga skrivsättet. På dessa sista föreskrifter kan vi yngre ej läsa innehållet utan mycken jämförelse. Värst är att en bokstav kunde skrivas på flera olika sätt och de olika bokstäverna hade mycket likhet med varandra och voro svåra att skilja ifrån varandra. En dålig handstil av denna sort blev därför nästan oläslig. Denna undervisning utövades i de olika bondgårdarna med några dagar på vart ställe dit lärare och barn fick komma. De föräldrar som ej ville låta sina barn gå dit voro ej tvungna till det. Min farbror Nils som var född 1841 hade gått dels hos denne båtsman och dels en termin hos en av socknen lejd och examinerad lärare som då började sin tjänst. Min mor som var född 1844 hade ej gått i någon skola beroende på att föräldrarna ej tillät sina barn gå i skola. De ansåg det onödigt. I skola lärde barnen varandra odygder och läsa innantill och utantill lärde de själva barnen. Kunde barnen läsa innantill och kunde katekesen och psalmer som prästen utsatte så blev de av honom konfirmerade. Kristendoms-kunskap och då kunde man ej tvinga föräldrarna att låta barnen gå till skolan. Skriva eller läsa skrivet eller räkna kunde inte mor. De flesta människorna

vid hennes ålder voro i detta jämställda emedan de som voro fattiga ej hade varken sinne eller råd till att låta barnen gå i skola.

Härmed vill jag berätta hurudan den skola var som jag och mina jämnåriga skolkamrater fick genomgå. Vid den tiden för min skolgång undervisade varje lärare och lärarinna i två skolhus, s.k. flyttskola. I vanligt tal kallades skolan storskola och småskola. När det var storskola i det ena skolhuset var det småskola i det andra. Skolhuset var inrett till 1 förstuga, 1 lärosal och ett kök med stor öppen spis, 2 bostadsrum med kakelugn i det ena rummet. Lärosalen uppvärmdes av en järnugn (s.k. sättugn). Eldning och städning verkställdes av skolbarn, varvid turades om av 2 per dag. Städningen verställdes om kvällarna. Någon termin var det 2 pojkar som åtog sig eldning och städning för hela terminen och fick då 5 öre av varje barn som hade råd att betala. Småskollärarinnan flyttade varje termin till sin skola och tog barn som inackorderingar. Om vintern var vi över 20-talet som fick ~~stanna~~ stanna hos henne både dag och natt. Mat och kläder sändes från barnens hem och om kvällen bäddades hem halm å golvet i ena rummet och där fick vi pojkar ligga med huvudet mot väggen. Flickorna inhystes i lärarinnans eget rum. Lärarinnan fungerade som mor för sin stora barnskara, hon fick hjälpa de tafatta att tvätta sig om morgnarna, särskilt flickorna hade hon mycket bestyr med att kamma och fläta deras hår. Alla flickor hade håret flätat på den tiden. Sen skulle alla hava mat. Smör och bröd hade var och en sitt, men mjölk, soppa, potatis, sill mm. var gemensamt. Lärarinnan var för det mesta snäll och god men respektgivande och framför allt lärde hon barnen gudsfruktan. Hon stimulerade barnens intresse genom att flytta upp den som var flitig och kunnig och ner den som var tvärtom. En gammal prost från grannsocknen var skolinspektör. Han kom en gång under min småskoletid. Först såg han efter hur matrikeln över barnen fördes, sedan skulle vi läsa för honom, först inantill och sen utantill, som det då hette. Luthers lilla katekes måste kunna ordagrant upprepas utantill av de äldre i klassen. Inspektörens anmärkning kommer jag ännu så väl ihåg. Han

yttrade till lärarinnan: Försök att få bort det breda å-ljudet, det heter inte åå utan å. Roligt blev det inte för den stackarn som där-
efter villade sig och sade åå. Efter två år i småskolan kom jag till
storskolan. Antalet barn var där omkring 90 stycken men i skolans
12 bänkar fanns endast plats för 72 stycken, de övriga fick sitta å
bräder fastspikade som säten runt salens väggar. Där fick nybörjarna
sitta, för dem var det inte lätt att hålla reda på sina grejor, som
bestod av diverse böcker, griffeltavla, griffel och linjal. På griffel-
tavlan kunde man skriva när man höll den framför sig, men att skriva på
papper gick ej. Vid sidorna om katedern fanns öppna platser varvid den
ena användes vid kartors läsning och undervisning, dessa voro placerade
å väggarna jämte en större svart tavla för undervisning och räkning. Vi-
den öppna platsen framför pojkarnas bänkar placerade läraren ett mindre
bord och en stor koffert med platt lock, vid bordet blev plats för
fyra barn med sina skrivböcker och vid kofferten placerades fyra men
de fick ligga på knä på golvet för att kunna skriva och sen turades
det om mellan barnen som ej hade bänkplats. Nästa termin flyttades
dessa barn upp i bänkarna och nybörjarna fick inta sidosätena och
kofferten. Det var alltid mer pojkar än flickor i skolan varför det
var pojkarna som hade sämre plats. På den tiden var det heller ej så
noga med om ett barn stannade hemma från skolan en och annan dag några
kanske av sjukdom och någon på begäran av barnets föräldrar. Huvud-
ämnet i storskolan var katekesen och biblisk historia. Dessa båda böcker
måste de avgående barnen kunna utantill för att bli godkända som kon-
firmanier.

Frästen i församlingen var skolans självskrivne överman. Någon
lärobok i svenska språket fanns ej, ej heller någon lektionstima för
detsamma. Svensk historia, geografi med kartläsning och naturlära
övades mest som läxläsning. Räkning därav rätt mycket huvudräkning,
välskrivning och rättskrivning fick de äldre klasserna öva så långt
tiden räckte till. Här liksom i småskolan flyttades de bättre upp och

de sämre ner. Läraren tog de äldre och kunnigaste till hjälp med de övriga, var och en fick sin avdelning att förhöra m.m.

Jag vill även omtala vilken oerhörd arbetsbörda vår skollärare åtog sig. Att undervisa årligen omkring 190 barn, 90 i den ena och 100 i den andra skolan. Han ägde ett mindre jordbruk som han brukade med hjälp av sitt folk. Denna gård i vilken han bodde var belägen mellan båda skolhusen. Han gick till fots morgon och kväll från och till skolan. Till den skola jag läste i hade han 7 kilometer och då måste han likväl gå skogsstigar hela vägen över kärr och ljungbackar, den körbara vägen var dubbelt så lång. I regn och blåst, snö och yrväder så var det inte någon behaglig väg. Skollärarens lön var mycket liten på den tiden, men familjen stor varför extra inkomster voro nödvändiga. Han åtog sig de flesta bouppteckningar och auktioner inom socknen, var saksförare vid rättegångar och utträttade en stor del av kommunens förtroende uppdrag. Han är borta för länge sen men de flesta av hans söner hava gjort sig bemärkta som stora män såväl inom Sverige som i utlandet.

På denna lärarens initiativ och drivkraft var det som socknen redan före 1890 hade nybyggt och moderniserat alla sina skolhus med bostäder för lärarna och skolorna förvandlades från flyttskolor till fasta skolor. Denne lärare avgick 1888 med en årlig pension av omkring 600 kr. Hans årslön var 300 kr den första tiden som sedan ökades till 500 kr och först något av de sista åren blev den ökad till 800 kr.

Efter den äldre lärarens avgång fick jag gå en termin hos en ung vikarierande lärare med föreg. studentexamen och därefter utexaminerad folkskollärareexamen. Skolhuset var nybyggt och läraren hade endast sin skola att ägna sig åt. Undervisningen blev bättre och tidsenligare och särskilt de ämnen vi förut ej haft någon undervisning uti försökte den nye läraren att hjälpa oss fram uti. Själv tyckte jag att jag hade mycket stor nytta av denna termin, beroende även därpå att tankar och uppfattningarsförmågan ökat med åren.

Bland barnens föräldrar hade även en ny tid växt fram angående skolan. I stället för att som från början en stor del av föräldrarna hade betraktat skolan som onödig ja rent av som ett onödigt ont så började man mer och mer förstå skolans betydelse och glädde sig över sina barns framsteg i skolan. Och till mina föräldrars försvar vill jag erkänna de lät mig och mina syskon dagligen gå till skolan de behöll oss icke hemma för att biträda med arbete som många föräldrar förut brukade göra. En ny tid hade inträtt även på det området.